

Vanheneva lemmikki ja terveydenhoito

kirjoittaja:
Päivi Lötjönen
paivi@lurppa.net
+46-(0)920-269358

Teksti keskittyy kaneihin ja marsuihin, mutta huomattava osa materiaalista koskettaa muitakin lajeja.

Lemmikin arvokas vanhuus

Kun lemmikki vanhenee, sen parhaat ajat eivät suinkaan ole takanapäin. Vanha hyvin hoidettu lemmikki tuntee kotiväkensä hyvin ja luottaa ihmiseen. Vanheneva lemmikki viihtyy usein rapsuteltavana ja huomion keskipisteenä - erityisen voimakkaana tämä piirre esiintyy marsuilla.

Eläimen yleinen aktiivisuus vähenee iän myötä; sen päiväunet pitenevät eikä se enää jaksu juoksennella entiseen tapaan. Eläimestä tulee usein myös varsin mukavuudenhaluinen. Usein esimerkiksi nuorempana matoilla viihtynyt kani havaitsee "sohvan kutsuvan". Nuorempana supersilppurina toiminut gerbiili saattaa ottaa monetkin torkut kesken vessapaperirullan käsittelyn.

Vanhenemisen on annettava tapahtua eläimen ehdoilla. Lepäilevälle eläimelle on annettava oma rauhansa. Toisaalta eläintä ei saa jättää yksinäisyyteen virumaan, vaikka se ei enää jaksakaan lähestyä itse ihmistä vanhaan malliin. Eläimelle on edelleen pidettävä seuraa, mutta runsasta fyysistä rasitusta ei saa vastahakoiselle eläimelle enää aiheuttaa. Estehyppykisojen ja kiipeilykabojen aika on ehkä ohi, mutta toisaalta ei pidä kasata ruoka-annoksia suun eteen eläimen nukkumakopin ovelle. Vanheneva eläin tarvitsee kevyttä pehmeää liikuntaa. Eläinvanhusten terveys pysyy hyvänä samoin kuin ihmistenkin: harrastetaan kaikkea sopivassa suhteessa ja pyritään pitämään mieli iloisena.

“Vanhaakin kannattaa korjata”

Lainaan tässä aluksi erään terveydestään valveutuneen rouvan (oireita vähättelevälle lääkäriilleen antamaa) kommenttia vanhuudesta ja sairastamisesta; “vanhuudet vaivat ovat yksi asia,

mutta vanhana sairastaminen on asia aivan erikseen”. Rohkenin liittää tämän huomion myös tähän eläinartikkeliini korostaakseni, etteivät kaikki eläimen käytöksen muutokset johdu pelkästään iästä ja “kulumisesta”. Myös vanhempi eläin sairastelee ja kykenee oikein hoidettuna hyvinkin toipumaan monista vaivoista.

Eläimethän eivät tunnetusti kykene ihmisen tavoin kertomaan vaivoistaan ja vaatimaan ansaitsemaansa hoitoa. Omistaja taas on usein sokea vanhenevan eläimen sairauksille. Aktiivisuus on useimmiten pikkuhiljaa vähentynyt ja nurkassa kyhjäyttämistä erehdytään pitämään vain nopeutuneena vanhuuden uupumuksena. Kuitenkin joissakin tapauksissa muutos voikin kertoa jostakin vakavasta ja ehkä jopa kivuliaasta sairaudesta. Vanha rakas lemmikki on aina hoidettava kuntoon pieneläimiä tuntevan eläinlääkäriin avulla. Mikäli hoitokeinoa ei enää ole ja ennusteena on hidas tuskainen loppu, eläinlääkäri suosittelee varmasti eläimen nukuttamista pois kivuliaasta maailmasta.

(Lemmikin ehtiessä varttuneeseen ikään lähes jokainen omistaja on jo oppinut erottamaan pieneläinystävälliset tohtorit “konitohtoreista”, jotka suosittelevat eutanasia hoidoksi joka vaivaan jopa potilasta näkemättäkin.)

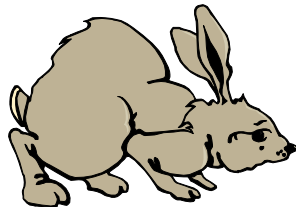
Virtsa- ja papanaongelmista

Omista kani- ja marsukokemuksistani tulevat ensimmäisenä mieleen vanhenevien lemmikkien virtsatieongelmät. Toisten harrastajien kanssa käymieni keskustelujen ja kirjeenvaihdon perusteella olen päätellyt, etteivät nämä ole lainkaan harvinaisia ilmiöitä. Erityisesti uroksilla virtsarakon tyhjennyskyky voi heiketä rappeutumisen myötä. Ainakin marsuilla ja kaneilla sakan muodostus virtsassa on varsin yleistä. Rappeutuminen taas aiheuttaa jäämävirtsan “unohtumisen” rakkoon; rakko ei koskaan tyhjene kunnolla. Niinpä sakka pikkuhiljaa rikastuu rakkoon ja alkaa aiheuttaa kipuja virtsatessa. Sama asiantila aiheuttaa usein virtsatulehduksia. Sakan kertymä voi myös johtaa varsinaisten virtsakivien muodostumiseen. Vanhus tarvitsee ehdottomasti eläinlääkäriin apua tällaisessa tilanteessa; tulehdustilaa voidaan hoitaa antibiooteilla ja sakkaa vähentää valvomalla eläimen nesteen saantia, hankalammissa

tapauksissa palpoimalla rakko välillä tyhjemmäksi tai jopa tarvittaessa tyhjentämällä se nukutuksessa. Myös kiteiden laatu on analysoitava mahdollisten ruokinnallisten hoitojen löytämiseksi. Hiukan vastaavanlaisia rappeumasta johtuvia ongelmia voi esiintyä myös esimerkiksi löysempivatsaisina kausina papanoiden kanssa. Papanat voivat juuttua peräsuolen suulle ja aiheuttaa eläimelle todella epämiellyttävän olon. Tällaiset "kriisipapanat" on autettava ulos ja tietysti suunniteltava mahdollisimman sopiva ruokavalio.

Nämä vaivat voivat oireilla pitkinä wc-sessioina; virtsaamis- tai papanoimisvaikeuksista kärsivä eläin viettää entistä enemmän aikaa hiekkalaatikossaan tai pissinurkassaan. Usein myös sisäsiisteys näyttää unohtuvan ja lammikoita ilmestyy outoihin paikkoihin. Tällaista käytöstä olen itsekin erehtynyt aluksi pitämään protestina, kun kysymyksessä onkin ollut sairaudesta johtuva kyvyttömyys kontrolloida rakon toimintoja.

Vanhenevien (ja miksei nuorempienkin) eläinten omistajien kannattaa siis kiinnittää huomiota näihin käytösmuutoksiin.

Lammikko lattialla kertoo suurehkolla todennäköisyydellä jostain aivan muusta kuin vanhuudenhöperyydestä.

Myös veren väri virtsassa on vakava oire! Tätä ei kuitenkaan pidä sekoittaa esimerkiksi voikukanlehdistä aiheutuvan punaruskeaan virtsan väritymiseen.

Tavallinen ripuli tai ummetus

Vanheneva eläin on suhteellisen herkkä tavallisemmillekin vatsavaivoille. Kanin ummetus johtuu usein karvapalloista, joita vanhus saa suoleensa puhdistellessaan päivät pitkät turkkiaan (karvanlähdet voivat olla varsin voimakkaita vanhoilla kaneilla - karvanlähtökin tosin voi olla oire jostain iho-ongelmasta...). Ananasmehu tai parafiiniöljy (oliiviöljykin käy hätätilassa) auttavat suolen avaamiseen. Jos kotioloissa ei onnistuta, eläinlääkäri on taas ajankohtainen henkilö.

Ripuli voi usein olla tulehdusperäinen, joten pitkittyessään useammaksi päiväksi se vaatii useimmiten lääkettä. Ruokavalion säätely on tavannut kuulua kotihoitoihin. Kuivamuonapitoista ruokavaliota on perinteisesti noudatettu tässä

yhteydessä, mutta tämä hoitomuotokin voi koitua kohtalokkaaksi - ellei kani juo itse runsaasti. Ripulissa kuoliaaksi kuivuminen on suurimpia riskejä ja usein potilaalle joudutaankin injektoidaan nestettä (vettä) niskanahkaan ruiskulla. Ainahan vesi ei ehdi ripuloivalla eläimellä imeytyä juuri lainkaan, vaikka se itse joisikin vähin.

Pari sanaa pasterelloosista

Kaneilla on pasterelloosin puhkeaminen varsin yleistä vanhuuden heikentäessä vastustuskykyä. Joskus pasterelloosi johtaa nopeaan kuolemaan, joskus siitä muodostuu kroonisempi ongelma. Usein pasterelloosi on akuutti sisäkorvassa vaikuttaessaan, paisemuotoisena se yleensä muodostuu "kroonisemmaksi". Ilmenemismuotoja on useita (myös tässä esittelemättömiä). Kysymyksessä on bakteeritulehdus, jota pystytään jossain määrin hoitamaan tai lieventämään eräillä antibiooteilla ja bakteerieritteen poistamisella leikkaustoimenpitein. Keskimääräiset paranemisen mahdollisuudet ovat vähäisiä, mutta toipumisiakin tapahtuu - niin sisäkorvan tyypeissä kuin paisetyypeissäkin - edellytyksenä on tietysti, että eläimen yleiskunto on hyvä. Kun ikää tulee todella paljon lisää, pasterelloosi usein uusiutuu (sillä bakteeria ei pystytä kokonaan elimistöä hävittämään). Pasterellaa kantaa tietävästi suurin osa "länsimaisesta lemmikkikanikannasta", mutta vahvoina aikoina bakteeri ei kanin luontaisessa pöpöfaunassa pääse liikoja lisääntymään.

Pasterelloosi oireilee usein ulkoisina paiseina erityisesti kaulan tai poskien tuntumassa. Taspainohäiriöt voivat kertoa pasterelloosin ilmestymisestä sisäkorvaan. Eläinlääkäriin kannattaa ottaa aina yhteys nopeasti. Sisäkorvan kyseessä ollessa vain aikainen havainto ja hoito voivat koitua ainoaksi pelastukseksi. Paiseidenkin kanssa aikainen hoito parantaa toipumismahdollisuuksia. Horjahtelu ei siis tarkoita vanhuuden heikkoutta ja pään pitäminen kallellaan on usein tulehdusoire sekin. Kaulan aristamisen syyksi voi löytyä paise; se ei olekaan välttämättä kanivanhuksen luonnollista kärkeä.

Usein pasterelloosi oireilee myös nenävuotona (hengitystietulehduksena) tai silmien vuotona. Näihinkin oireisiin on siis syytä suhtautua vakavasti - tavallisen flunssan ja pasterelloosin vakavuusasteen ja hoitovaatimusten välillä on huikea ero.

Pikkujyrsijöiden patit

Vanhenevilla pikkujyrsijöillä kasvaimet ovat varsin yleisiä. Näiden ongelmien tunnistaminen ja toimenpiteiden suosittelu on eläinlääkärien työtä. Kotioloissa tehdyt havainnot aktiivisuudesta ja mahdollisesta kivunarkuudesta ovat aina avuksi lääkärin vastaanotollakin hoidosta päätettäessä. On myös huomattava, etteivät aivan kaikki paukamat ole kasvaimia. Pyydän anteeksi, etten ryhdy tästä aihepiiristä laajemmin kirjoittamaan; sehän olisi vain kirjatiedon toisintoa henkilökohtaisen kokemuksen vähäisyyden vuoksi.

Ehkäisevä terveydenhoito vanhenevilla eläimillä

Vastustuskyvyn heikkeneminen on oleellisimpia tekijöitä vanhojen eläinten sairastumisissa. Niinpä omistajan tulisikin paneutua vastustuskyvyn ylläpitämiseen. Marsuilla avaintekijä on tietysti säännöllinen C-vitamiinin saanti. Jo tekstin alussakin mainittu kevyt liikunta on tärkeää. Ruoan monipuolisuus on tärkeää. Kalkin saanti on tärkeää. Yleisvitamiinivalmisteiden ja hivenaineiden lisä on oleellista - eihän lemmikkinä elelevä eläin pääse itse valikoimaan tarvitsemiaan kasveja!

Useat vitamiinivalmisteet ovat nestemäisessä muodossa ja tarkoitettuja juomaveteen lisättäväksi. Kuitenkin erityisesti vanhemmat yksilöt nirsoilevat veden maun kanssa. Ja kuten todettiin jo aikaisemminkin, juomattomuus on pahasta. Niinpä useissa tapauksissa vitamiinien ja hivenaineiden lisääminen siemenseokseen tai jopa tuoreruokaan voi olla toimivampi ratkaisu. Salaahtinlehden voi kastella vitamiinipitoisessa vedessä. Siemenseoksen/pelletin päälle voi ripotella jauhettua eläinvitamiinitablettia ja tipauttaa pari tippaa vitamiiniliuosta. (voi jopa tähdätä lemmikkinsä suosikkiraksumiin). Tietysti annostelussa tulee ottaa huomioon, missä suhteessa enemmän eläin saa vitamiinia syödessään sen "paljaultaan" verrattuna vesilisykseen. Marsujen C-vitamiinin kanssa ei kuitenkaan tarvitse varoa hirvittävästi, sehän ei kerry elimistöön. Tosin aivan tolkuton ascorbiinihapon

yliannostus voi laukaista virtsakiviongelman happamalle ravinnolle herkillä yksilöillä.

Tässä kohdassa palataan ongelmien ja ongelmattomuuden alkulähteille: "Mitä enemmän tiedät harrastamastasi eläinlajista, sitä paremmin lemmikkisi todennäköisesti voi." Jatkuva tiedonhankinta on siis eläinharrastusten A ja O.

Asumuksen puhtauden merkitys korostuu myös vanhenevalla eläimellä. Otukset alkavat viettää pidempiä aikoja nukkumakopissaan. Niinpä asumukseen kertynyt virtsa ja muu lika aiheuttaa entistä nopeammin iho-oireita. Lisäksi likainen asumus voi aiheuttaa oireita hengitysteissä tarjota kasvualustan vahingollisille bakteereille. Eläimen laiskistuessa ei siis omistajan kuulu laiskistua.

Loppusananen sairauksista

Edellä kuvasin vain paria esimerkkiä, lähinnä omasta kokemuksestani. Kuvailemani osiot tietysti käsittävät vasta murto-osan vanhenevien kaniin ja jyrsijöiden ongelmista. En maalaile näitä kuvia pelotellakseni, vaan kehottaakseni kaikkia tarkkailemaan lemmikkejään. Vanhenevan eläimen oudot temput eivät todellakaan välttämättä ole pelkkää vanhuutta. Vanhuuden vaivat ja hoidettavissa olevat sairaudet ovat kaksi eri asiaa.